

Jasne meje

Mojca Ošep

Solčavsko z vseh strani obdajajo gore. Te predstavljajo naravno mejo, obenem pa po njihovih grebenih potekajo upravne meje. Zaradi zaprtosti in težke dostopnosti smo na Solčavskem ohranili svoje narečje in še marsikatero drugo posebnost, ki nas loči od sosednjih občin. V preteklosti, še posebno pred izgradnjo cestne povezave s preostalim delom Zgornje Savinjske doline ob koncu 19. stoletja, se je obiskovalcem Solčavskega pogled na naše gore in doline prvič odprl po prehodu skozi ozko sotesko Igle. V sedanosti je prehod preprostejši, pa vendar so meje ostale.

Različne meje so za nas domačine vedno predstavljale del življenja. Naša družinska kmetija meji na sosednjo občino Luče. Pri naši družini lahko opazim, da kljub temu, da je v sosednji vasi več trgovin in izbire, da je pot do Luč samo nekaj minut daljša, še vedno hodimo po živila v Solčavo. Tudi na kavo gremo raje v Solčavo – deloma zaradi poznanstev in povezanosti z drugimi. Tudi če greš sam na pijačo, boš vedno našel sogovornika. Še vedno se čutijo posledice težke prehodnosti med vami, nevidna meja nas še vedno povezuje v močno skupnost.

Na severu Solčavsko meji z Avstrijo. Težja prehodnost te meje je v preteklosti močno vplivala na življenje ljudi ob njej. Mama je bila doma na kmetiji Potočnik pri Svetem Duhu. Prihaja iz velike družine, bilo je sedem otrok. Stara mama je vedno pazila na dekleta, ker je bila v bližini obmejna vojna straža, karavla s stalno prisotno vojsko. Mladi vojaki, ki so se vsakih nekaj mesecev menjali, so prihajali iz različnih koncev bivše Jugoslavije, v prostem času pa so se radi družili z mladimi dekleti ...

Ker v času Jugoslavije marsikatera dobrina ni bila dostopna, so si domačini, ki so dobro poznali prehode prek meje in teren, kakšno stvar pretihotapili čez mejo. Pri tem so veliko tvegali, saj je bila na meji stalna kontrola. Mama je svoj prvi šivalni stroj pretihotapila čez Olševo. Pri nas ga takrat ni bilo mogoče kupiti. Strici so tihotapili kavo pa še kaj drugega. Kljub temu da je preteklo že kar nekaj let, še vedno težko govorijo o tem obdobju. Vsekakor je obdobje prisotnosti stalne vojske na meji pustilo veliko negativnih posledic. Nezakonski otroci vojakov so imeli težko otroštvo, razrasel se je strah pred takratno oblastjo, nezaupanje v državne institucije

pa je občutiti še danes. Moji strici večkrat kaj povedo o tem obdobju, kadar so med ljudmi, ki jih dobro poznajo, sicer pa je še vedno prisotna bojazen, da bo kakšna informacija prišla do nepravih ljudi ...

Z vstopom v Evropsko unijo in šengenski prostor pa je državna meja med Slovenijo in Avstrijo tako rekoč izginila. Po dolgem obdobju omejevanja stikov med prebivalci Solčavskega in Železne Kaple so se počasi zopet začele tkati vezi prijateljstva. Vzpostavilo se je že več skupnih projektov. Društvo solčavskih filcark Bicka že več let uspešno sodeluje in se povezuje z filcarkami z avstrijske Koroške. Trenutno poteka skupno raziskovanje »šmugljanja«, tihotapljenja prek meje v preteklem obdobju.

Posebnost Solčavskega so velike kmetije (povprečna velikost je 145 ha), ki so že stoletja v lasti istih družin. Življenje na visokih gorskih pobočjih poteka precej drugače kot v nižje ležečih predelih. Še posebno v preteklosti, ko so si ljudje morali doma pridelati vse, kar so rabili za življenje, je bilo gospodarjenje na kmetiji zelo zahtevno. V ljudeh se je razvil močan čut za naravo. Zavedanje, da smo samo začasni »najemniki« zemlje in jo moramo v čim boljšem stanju predati našim potomcem, se je nekako ukoreninilo v našo miselnost. Skrb za varovanje tako podedujemo. Ati je vedno rekel, da si je treba sredstva za preživetje pridobiti iz različnih virov, ne samo gozdov, naše naravne dediščine, da je treba izkoristiti lasten potencial, se izobraziti in zaslužiti denar v službi. Gozd je bolj za rezervo ...

V osemdesetih letih prejšnjega stoletja je takratna Občina Mozirje na območju Solčavskega razglasila dva krajinska parka, Krajinski park Logarska dolina in Krajinski park Robanov kot. Krajinski park je območje posebne naravne in kulturne dediščine, hkrati pa je območje, namenjeno rekreaciji. Logarska dolina je nekaj let kasneje dobila upravljalca parka, podjetje Logarska dolina, d. o. o., katere družbeniki so bili domačini, prebivalci parka. Upravljanje parka se je pokazalo za zelo uspešno. Robanov kot, kjer bivam tudi sama, pa je ostal park na »papirju«. Obisk se je v preteklih letih precej povečal, sâmo varstvo naravne in kulturne dediščine pa je ostalo izključno v rokah lastnikov zemlje. V Robanovem kotu je večino obiska vezanega na dno doline, ki je v lasti družine Roban. Z neizmernim čutom za naravo družina Roban sama skrbi za dolino. Ob povečanem obisku pa večkrat pride do nespoštovanja predpisov in zasebne lastnine. Obiskovalci se včasih ne zavedajo, da so na obisku pri Robanovih, da se sprehajajo po vitalnem delu kmetije, pašnikih, kjer je živina na paši. V večini primerov so psi na vrvicah, včasih se pa najdejo lastniki štirinožcev, ki menijo, da njihovi psi ne rabijo povodca, in ki kljub opozorilom lastnika ne upoštevajo, da so razpuščeni

psi lahko neprijetni za pašno živino. Nabiranje rastlin ter odnašanje kamnov in vej v zavarovanih območjih ni dovoljeno. Večina obiskovalcev to sicer upošteva, vsi pa seveda ne. Meja med zasebnim in javnim je tako večkrat zabrisana. Mogoče je premalo poudarjena. Kljub temu da je naša kmetija del krajinskega parka, pa – ker na zemljišču kmetije nimamo javnih poti – lahko še vedno sami določimo, do kam bomo spustili obiskovalce. Sami postavimo mejo. Nekateri te možnosti nimajo več. Menim, da je družina Roban najboljši varuh Robanovega kota in da bi si zaslužila boljšo pomoč državnih institucij pri samem varovanju doline.

Fotografija 1: Planšarija v Kotu. Mojca Ošep, Robanov kot, 2014.

Življenje na kmetiji, zaščiteni kot spomenik, lahko pomeni veliko breme ali pa priložnost. Meja je zelo tanka. Na podedovani kmetiji nam objekti predstavljajo ponos in hkrati trdo življenje prednikov. Velike gospodarske objekte je zelo težko ohranjati, obenem pa so lahko zelo nefunkcionalni in ne ustrezajo sodobnemu načinu gospodarjenja na kmetiji. Ob upoštevanju smernic pristojnega Zavoda za varstvo kulturne dediščine pa se obnove znatno podražijo. Pomoč je v praksi zelo težko pridobiti ali pa je skoraj nedostopna. Varovanje kulturne dediščine ne bi smelo biti izključno na ramenih lastnikov, ampak širše družbe, državne institucije bi morale nuditi večjo podporo in pomoč pri pridobivanju nepovratnih sredstev, hkrati pa bi ta morala pokriti večji del investicije. Lastniki zaščitenih objektov ne bi smeli imeti zaradi dediščine slabše kvalitete življenja – meje zaščitenih območij postavljajo omejitve tudi našim življenjem. Stavbna dediščina na kmetiji bi brez lastnika kmalu propadla. Dediščino varujemo za prihodnje rodove, če teh ni, kakšen smisel sploh še ima varovanje dediščine?

Fotografija 2: Kmetija Bevšek. Mojca Ošep, Robanov kot, 2018.